

Teismo praktikos rinkinys

GENERALINIO ADVOKATO
HENRIK SAUGMANDSGAARD ØE IŠVADA,
pateikta 2019 m. gegužės 8 d.¹

Byla C-674/17

**Luonnonsuojeluyhdistys Tapiola Pohjois-Savo – Kainuu ry,
dalyvaujant:
Risto Mustonen,
Kai Ruhanen,
Suomen riistakeskus**

(*Korkein hallinto-oikeus* (Vyriausiasis administracinis teismas, Suomija) prašymas priimti prejudicinį sprendimą)

„Pašymas priimti prejudicinį sprendimą – Direktyva 92/43/EEB (Buveinių direktyva) – Natūralių buveinių ir laukinės faunos ir floros apsauga – 12 straipsnio 1 dalies a punktas – Draudimas tyčia žudyti IV priedo a dalyje nurodytas rūšis – *Canis lupus* (vilkas) rūšis – 16 straipsnio 1 dalies e punktas – Išimtis – Sąlygos – Vadinamoji medžioklė populiacijos valdymo tikslais“

I. Įžanga

1. Pateikdamas prašymą priimti prejudicinį sprendimą *Korkein hallinto-oikeus* (Vyriausiasis administracinis teismas, Suomija) kreipiasi į Teisingumo Teismą dėl Direktyvos 92/43/EEB², paprastai vadinamos Buveinių direktyva, 16 straipsnio 1 dalies e punkto išaiškinimo.

2. Šis prašymas pateiktas nagrinėjant *Luonnonsuojeluyhdistys Tapiola – Pohjois-Savo Kainuu ry* (*Tapiola – Pohjois-Savo Kainuu* aplinkos apsaugos asociacija, toliau – *Tapiola*) ir *Suomen riistakeskus* (Suomijos laukinės faunos agentūra, toliau – *Suomen riistakeskus*) bylą. *Tapiola* reikalauja, kad prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas panaikintų du sprendimus, kuriais *Suomen riistakeskus* per 2015–2016 m. medžioklės sezoną leido „populiacijos valdymo tikslais“ sumedžioti tam tikrą skaičių vilkų.

3. Pagrindinis šios praktikos tikslas – padidinti žmonių, gyvenančių šalia vilkų gyvenamų teritorijų, „socialinę toleranciją“ vilkams, siekiant sumažinti brakonieriavimą ir taip pagerinti vilkų populiacijos apsaugą. Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas nori sužinoti, ar valstybės narės gali leisti medžioti populiacijos valdymo tikslais, remdamosi Buveinių direktyvos 16 straipsnio 1 dalies e punktu, ir, jei taip, – kokiomis sąlygomis. Pagal šią nuostatą, laikantis tam tikrų sąlygų, valstybėms narėms leidžiama nukrypti nuo savo pareigos užtikrinti, kad būtų draudžiama tyčia žudyti vilkus kaip rūšies, griežtai saugomos pagal šią direktyvą, individus.

¹ Originalo kalba: prancūzų.

² 1992 m. gegužės 21 d. Tarybos direktyva dėl natūralių buveinių ir laukinės faunos bei floros apsaugos (OL L 206, 1992, p. 7; 2004 m. specialusis leidimas lietuvių k., 15 sk., 2 t., p. 102), iš dalies pakeista 2013 m. gegužės 13 d. Tarybos direktyva 2013/17/ES (OL L 158, 2013, p. 193).

II. Teisinis pagrindas

A. Sąjungos teisė

4. Pagal Buveinių direktyvos 1 straipsnio g punktą „Bendrijos svarbos rūšys“ – tai šios direktyvos 2 straipsnyje apibrėžtoje teritorijoje egzistuojančios rūšys, kurios yra „nykstančios“, „pažeidžiamos“, „retos“ ar „endeminės ir reikalauja išskirtinio dėmesio dėl specifinio jų natūralios buveinės pobūdžio ir (arba) dėl jų naudojimo galimo poveikio jų buveinei ir (arba) jų apsaugos būklei“. Tokios rūšys „yra arba gali būti įtrauktos į II ir (arba) IV ar V priedus“.

5. Minėtos direktyvos 1 straipsnio i punkte „rūšies apsaugos būklė“ apibrėžta kaip „atitinkamą rūši veikiančių poveikių visum[a], kuri gali turėti ilgalaikį poveikį jos populiacijos paplitimui ir gausumui 2 straipsnyje nurodytoje teritorijoje“, ir nustatyti kriterijai, leidžiantys rūšies apsaugos būklę laikyti „palankia“.

6. Tos pačios direktyvos 2 straipsnyje nustatyta:

„1. Šios direktyvos tikslas – padėti užtikrinti biologinę įvairovę, apsaugant natūralias buveines ir laukinę fauną bei florą europinėje valstybių narių, kurioms taikoma Sutartis, teritorijoje.

2. Priemonės, kurių imamasi pagal šią direktyvą, turi palaikyti ar atstatyti palankią Bendrijos svarbos natūralių buveinių ir laukinės faunos bei floros rūšių apsaugos būklę.

3. Taikant priemones pagal šią direktyvą, atsižvelgiama į ekonominius, socialinius ir kultūrinius reikalavimus bei regionines ir vietines charakteristikas.“

7. Buveinių direktyvos 12 straipsnio 1 dalyje numatyta:

„Valstybės narės imasi reikiamų priemonių sukurti į IV priedo a dalį įrašytų gyvūnų rūšių griežtos apsaugos jų paplitimo areale sistemą, draudžiančią:

a) bet kokia forma tyčia gaudyti ar žudyti šių rūšių individus gamtoje;

<...>“

8. Šios direktyvos IV priedo a dalyje tarp Bendrijos svarbos gyvūnų rūšių, kurioms reikalinga griežta apsauga, nurodyti *Canis lupus*, t. y. vilkai, išskyrus, „Suomijos populiacijas šiaurės elnių valdymo teritorijose“.

9. Minėtos direktyvos 16 straipsnio 1 dalyje nurodyta:

„Jei nėra kitos priimtinos alternatyvos ir nukrypti leidžiančios nuostatos taikymas netrukdo palaikyti atitinkamos rūšies populiaciją palankią apsaugos būklę jų natūralaus paplitimo areale, valstybės narės gali nukrypti nuo 12, 13 ir 14 straipsnių bei 15 straipsnio a ir b punktų:

a) siekdamos apsaugoti laukinę fauną ir florą bei išsaugoti natūralias buveines;

b) siekdamos išvengti didelės žalos, ypač pasėliams, naminiams gyvuliams, miškams, žūklės plotams, vandenims ir kitoms nuosavybės rūšims;

c) atsižvelgdamos į visuomenės sveikatą ir saugą arba dėl kitų įpareigojančių svarbesnio viešojo intereso priežasčių, įskaitant socialinio ar ekonominio pobūdžio, į pirminės svarbos gamtinei aplinkai naudingas pasekmes;

- d) mokslo tiriamojo darbo ir švietimo tikslais, siekiant šių rūšių populiacijų atstatymo ir reintrodukcijos bei dėl šiems tikslams įgyvendinti būtino veisimo, įskaitant dirbtinį augalų dauginimą;
- e) siekdamos griežtai kontroliuojant leisti atrankos būdu ir ribotais kiekiais imti ir laikyti ribotą tam tikrų į IV priedą įrašytų rūšių egzempliorių skaičių, kurį nustato kompetentingos nacionalinės institucijos.“

B. Suomijos teisė

1. Medžioklės įstatymai

10. Pagal Medžioklės įstatymo Nr. 615/1993, iš dalies pakeisto Įstatymu Nr. 159/2011 (toliau – Medžioklės įstatymas), 37 straipsnio trečią pastraipą vilkams taikoma nuolatinė apsauga. Vis dėlto pagal šio įstatymo 41 straipsnio pirmą pastraipą *Suomen riistakeskus* gali leisti nukrypti nuo šios numatytos apsaugos, jei laikomasi minėto įstatymo 41a–41c straipsniuose nurodytų sąlygų.

11. Medžioklės įstatymo 41 straipsnio ketvirtoje pastraipoje numatyta, kad taisyklės dėl išimties taikymo procedūros, sąlygų ir tvarkos gali būti nustatytos vyriausybės nutarimu. Šio įstatymo 41 straipsnio penktoje pastraipoje nurodyta, kad didžiausias individų skaičius, kurį naudojantis išimtimi galima sumedžioti per metus, gali būti nustatytas Žemės ūkio ir miškų ministerijos įsakymu.

12. Medžioklės įstatymo 41a straipsnio pirma pastraipa į Suomijos teisę perkelti Buveinių direktyvos 16 straipsnio 1 dalies a–d punktai. Šio įstatymo 41a straipsnio trečia pastraipa perkeltas šios direktyvos 16 straipsnio 1 dalies e punktas ir nustatyta, kad „išimtis dėl vilkų <...> taip pat gali būti taikoma siekiant leisti atrankos būdu ir ribotais kiekiais gaudyti ar žudyti tam tikrus individus laikantis griežtai kontroliuojamų sąlygų“.

2. Vyriausybės nutarimas Nr. 452/2013

13. Vyriausybės nutarimo Nr. 452/2013 3 straipsnyje numatyta, kad taikant Medžioklės įstatymo 41a straipsnio trečioje pastraipoje numatytą išimtį gali būti leista gaudyti ar žudyti vilkus šiaurės elnių valdymo teritorijose nuo spalio 1 d. iki kovo 31 d., o likusioje šalies dalyje – nuo lapkričio 1 d. iki kovo 31 d.

14. Šio nutarimo 4 straipsnio pirmoje pastraipoje nustatyta, kad taikant išimtį leidžiama medžioti tik teritorijoje, kurioje tenkinamos Medžioklės įstatymo 41a straipsnyje įtvirtintos sąlygos. Minėto nutarimo 4 straipsnio trečioje pastraipoje patikslinta, kad Medžioklės įstatymo 41a straipsnio trečioje pastraipoje numatytas išimtis galima taikyti leidžiant medžioti tik tose teritorijose, kuriose yra daug atitinkamos rūšies individų.

3. Žemės ūkio ir miškų ministerijos įsakymai

15. Dėl 2015–2016 m. medžioklės sezono Žemės ūkio ir miškų ministerijos įsakymo Nr. 1488/2015 dėl leidimo išimties tvarka medžioti vilkus už šiaurės elnių valdymo teritorijos ribų (toliau – Įsakymas Nr. 1488/2015), priimto remiantis Medžioklės įstatymo 41 straipsnio penkta pastraipa, 1 straipsnyje buvo nustatyta, kad pagal šio įstatymo 41a straipsnio trečią pastraipą leidžiama sumedžioti ne daugiau kaip 46 individus.

16. Dėl kiekvieno medžioklės sezono 2016–2018 m. laikotarpiu Žemės ūkio ir miškų ministerijos įsakymo Nr. 1335/2016 dėl leidimo išimties tvarka medžioti vilkus už šiaurės elnių valdymo teritorijos ribų (toliau – Įsakymas Nr. 1335/2016) 1 straipsnyje buvo nustatyta, kad remiantis Medžioklės įstatymo 41 straipsnio pirmoje pastraipoje nurodytomis išimtimis iš viso leidžiama sumedžioti ne daugiau kaip 53 individus. Pagal šio įsakymo 3 straipsnio trečią pastraipą, šis skaičius taip pat apėmė vilkus, kurie buvo nužudyti policijos, žuvo dėl eismo įvykių arba kurių žūtis buvo konstatuota kokiu nors kitu būdu.

4. *Vilkų populiacijos valdymo planas*

17. 2015 m. sausio 22 d. Žemės ūkio ir miškų ministerija patvirtino naują vilkų populiacijos Suomijoje valdymo planą (toliau – valdymo planas)³. Šis planas buvo skirtas atkurti ir palaikyti palankią šios populiacijos apsaugos būklę. Buvo manoma, kad minimalus gyvybingos vilkų populiacijos dydis – tai 25 veisimosi poros. Pagal minėtą planą buvo numatytas vilkų populiacijos valdymas vietos lygmeniu, kad būtų užtikrinamas kiekvienos gaujos gyvybingumas ir kartu palengvinamas žmonių ir vilkų gyvenimas vienoje teritorijoje.

18. Valdymo plane priminta, kad nuo 2007 m. nebuvo taikyta jokia išimtis leidžiant medžioti vilkus populiacijos valdymo tikslais. Vis dėlto po 2007 m. vilkų populiacija Suomijoje sumažėjo ir 2013 m. pasiekė savo žemiausią lygį, kaip manoma, – apie 120 individų. Per šį laikotarpį buvo siekiama padidinti šią populiaciją įgyvendinant griežtos apsaugos politiką. Buvo numatyta, kad nukrypti nuo šios apsaugos galima tik siekiant išvengti žalos. Nors vilkų populiacija mažėjo, vis dar buvo gaunama kaimo vietovių gyventojų skundų dėl vilkų buvimo ir jų daromos žalos ir šių skundų net padaugėjo. Šios politikos nesėkmė buvo aiškinama tuo, kad kompetentingos institucijos nesugeba išspręsti žmonių, gyvenančių šalia vilkų, problemų. Nepasitenkinimas sustiprino visuomenės pritarimą neteisėtam vilkų žudymui.

19. Vadovaujantis šiais argumentais, valdymo planas buvo pagrįstas prielaida, jog sėkminga vilkų populiacijos apsaugos politika reikalauja, kad būtų atsižvelgta į šių asmenų nuogastavimus ir poreikius. Siekiant išspręsti šias problemas ir valdyti šią populiaciją teisėtais būdais, t. y. leisti medžioti žalą darančius individus ir taip sumažinti brakonieriavimą, valdymo plane buvo numatyta galimybė taikyti išimtis populiacijos valdymo tikslais. Numatyta, kad naudojantis šiomis išimtimis negalima viršyti didžiausio individų, kurie gali būti sumedžioti Suomijos teritorijoje vykdant medžioklę populiacijos valdymo tikslais, skaičiaus, kurį nustatys Žemės ūkio ir miškų ministerija, remdamasi *Luonnonvarakeskus* (Gamtos išteklių institutas, Suomija) pateikta informacija.

20. Išimties populiacijos valdymo tikslais gali būti taikomos tik siekiant atrankos būdu ir ribotais kiekiais bei laikantis griežtai kontroliuojamų sąlygų leisti pagauti ar nužudyti tam tikrus vilkų individus teritorijose, kuriose yra daug šios rūšies atstovų. *Suomen riistakeskus* kiekvienu konkrečiu atveju turėjo įvertinti atitinkamos gaujos gyvybingumą. Be to, tam tikrais atvejais išimtį populiacijos valdymo tikslais galima taikyti tik individų, kurie padaro žalos arba kenkia, gyvenamose teritorijose, jei ten yra daug rūšies atstovų.

21. Visų pirma buvo nuspręsta, jog, siekiant užtikrinti gaujos gyvybingumą, būtina individų, kurie gali būti sumedžioti, atranka. Šiuo klausimu valdymo plane buvo numatyta, kad turi būti medžiojami jauni gaujos individai arba prireikus – individai, kurie padaro žalos atitinkamų teritorijų gyventojams ar jų nuosavybei arba jiems kenkia. *Suomen riistakeskus* kiekvienu konkrečiu atveju turėjo įvertinti, ar, be išimties taikymo, yra kitų priimtinių alternatyvų.

³ Su valdymo planu galima susipažinti šiuo interneto adresu:
https://mmm.fi/documents/1410837/1720364/Suomen_susikannan_hoitosuunnitelmat.pdf/cf2138e7-6a9b-4955-9b93-d719c734590f.

III. Pagrindinė byla, prejudiciniai klausimai ir procesas Teisingumo Teisme

22. 2015 m. gruodžio 18 d. sprendimais (toliau – ginčijami sprendimai) *Suomen riistakeskus*, remdamasi Medžioklės įstatymo 41 straipsniu ir 41a straipsnio trečia pastraipa, išdavė Risto Mustonen ir Kai Ruhanen medžioklės leidimus, suteikiančius teisę nuo 2016 m. sausio 23 d. iki vasario 21 d. medžioti vilkus Šiaurės Savo regione (Suomija).

23. Pagal Risto Mustonen ir Kai Ruhanen skirtus sprendimus buvo leista sumedžioti atitinkamai keturis ir tris vilkus. Kiekvienas leidimas sumedžioti tuos vilkus galiojo tik šiuose sprendimuose apibrėžtoje konkrečios gaujos teritorijoje. Kiekvieną atitinkamą gaują sudarė nuo penkių iki septynių individų ir ji buvo laikoma gyvybinga ir stabilia. Šalia medžioklės leidime nurodytų teritorijų gyveno ir kitų gaujų.

24. Šiuose sprendimuose *Suomen riistakeskus* konstatavo, kad tam tikri individai, priklausantys šiose teritorijose gyvenančioms gaujoms, dažnai padarydavo žalos ar sukeldavo nuostolių. Visų pirma, vilkai žalojo šunis medžioklės metu. Nors šunų laikymas narvuose leido apriboti šią žalą, teko pripažinti, kad vykstant medžioklei toks sprendimas netinka. Nors minėtos teritorijos yra nuošaliuose vietovėse, jose gyveno šeimų su vaikais. Tėvai nerimavo dėl savo vaikų saugumo.

25. Ginčijamuose sprendimuose buvo pateikta rekomendacijų. Pirma, patarta vengti žudyti gaujos vadą ir stengtis medžioti jaunos arba nuostolių sukeliančius individus. Antra, šiuose sprendimuose rekomenduota vengti žudyti pažymėtus individus. Trečia, minėtuose sprendimuose jų adresatai buvo raginami prireikus atsižvelgti į gaujų, dėl kurių taikoma išimtis, individų gaištamumą, kuri institucijos konstatuotų iki leidžiamos medžioklės pradžios datos. Atitinkamai buvo rekomenduota sumažinti sumedžiojamų individų skaičių, kad bendras gaištamumas neviršytų skaičiaus, iš pradžių numatyto medžioklės leidime.

26. Tuose pačiuose sprendimuose buvo remiamasi taikytina nacionaline teise ir valdymo planu. *Suomen riistakeskus* nurodė, kad, jos nuomone, toks individų, kurie gali būti sumedžioti, naudojantis išimtimis populiacijos valdymo tikslais, suteiktus laikantis Įsakymo Nr. 1488/2015 1 straipsnyje nustatytos maksimalios 46 individų kvotos, skaičius nepakenks tikslui palaikyti ar atkurti palankią rūšies apsaugos būklę šios rūšies natūralaus paplitimo areale. Be to, *Suomen riistakeskus* rėmėsi tuo, kad, be išimties populiacijos valdymo tikslais, atitinkamose teritorijose nėra kitos priimtinos alternatyvos. Medžioklė turėjo būti vykdoma laikantis griežtai kontroliuojamų sąlygų. Jos atrankinis ir ribotas pobūdis buvo patikslintas taikant geografinius ir kiekybinius apribojimus, nustatytus ginčijamuose sprendimuose, ir laikantis šiuose sprendimuose nurodytų medžioklės būdų.

27. 2015 m. gruodžio 31 d. *Tapiola* pareiškė ieškinius *Itä-Suomen hallinto-oikeus* (Rytų Suomijos administracinis teismas), prašydama panaikinti ginčijamus sprendimus ir uždrausti juos įgyvendinti. 2016 m. vasario 11 d. sprendimais šis teismas pripažino ieškinius nepriimtinais. *Tapiola* padavė skundą dėl šių teismo sprendimų. 2017 m. gegužės 29 d. nutartimis *Korkein hallinto-oikeus* (Vyriausiasis administracinis teismas) pripažino šį skundą iš dalies priimtinu.

28. Grįsdama skundą *Tapiola* nurodo, kad ginčijamais sprendimais pažeidžiami Buveinių direktyvos 12 ir 16 straipsniai. Šios direktyvos 16 straipsnio 1 dalies e punktas skirtas tik tiems atvejams, kai dėl palankios atitinkamos rūšies populiacijos apsaugos būklės yra būtina arba galima nukrypti nuo išpareigojimų, susijusių su griežta šios rūšies apsauga. Vis dėlto, *Tapiola* teigimu, medžioklė gali pakenkti minėtos rūšies, kuriai Suomijoje ir taip kyla didelis pavojus, apsaugos būklei. Be to, nebuvo įrodyta, kad vilkų medžioklė leis pasiekti tikslus, kurių siekiama šia medžiokle remiantis valdymo planu. *Tapiola* priduria, kad kiekvienu atveju išimtį populiacijos valdymo tikslais *Suomen riistakeskus* taikė remdamasi tik tos teritorijos, dėl kurios ji taikyta, vertinimu; ji neatsižvelgė į išimties taikymo skirtingose teritorijose bendrą poveikį vilkų apsaugos būklei.

29. Gindamasi *Suomen riistakeskus* pažymi, kad medžioklė populiacijos valdymo tikslais – tai tam tikras eksperimentas, kuris yra susijęs su valdymo plano įgyvendinimu ir kurio trukmė apribota dvejais metais. Šis eksperimentas nebuvo pratęstas; tai patvirtina Įsakymo Nr. 1335/2016 priėmimas. *Suomen riistakeskus* teigia, jog išsamiai patikrino, ar laikomasi Buveinių direktyvos 16 straipsnio 1 dalies e punkte numatytų sąlygų. Ji priduria, kad lygmuo, kuriuo turi būti vertinamas išimties taikymo poveikis, priklauso nuo rūšies biologinių ypatybių. Kalbant apie vilkus, reikia pasakyti, kad ši lygmenį sudaro ne viena gauja, o populiacijų visuma, įskaitant populiacijas, kurių gyvenama teritorija kerta nacionalines sienas.

30. Šiomis aplinkybėmis prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas primena, kad *Canis lupus* rūšiai Suomijoje kyla didelis pavojus. Vilkų skaičius šioje valstybėje labai pakito bėgant metams ir, manoma, šie pokyčiai yra susiję su brakonieravimu. Be to, vilkų populiacija yra nedidelė, todėl ji tampa pažeidžiama dėl įvairių netikėtų veiksnių.

31. Šiam teismui kyla klausimas, pirma, ar aplinkybė, kad išimtis taikyta pagal nacionalinį valdymo planą ir pagal nacionalinės teisės nuostatas, nustatančias maksimalų individų, kurie gali būti sumedžioti per metus visoje atitinkamos valstybės narės teritorijoje, skaičių, turi reikšmės vertinant išimties taikymo atitiktį Buveinių direktyvos 16 straipsnio 1 dalies e punktui. Be to, minėtas teismas klausia, ar pagal šią direktyvos nuostatą leidžiama, kad būtų vykdoma medžioklė tam tikros vietovės populiacijos, kurios apsaugos būklė yra palanki, valdymo tikslais, prieš tai neįvertinus vilkų populiacijos apsaugos būklės nacionalinės teritorijos lygmeniu. Tas pats teismas taip pat siekia sužinoti, ar išimtį populiacijos valdymo tikslais galima taikyti ir tuomet, kai šios populiacijos apsaugos būklė nėra palanki, jei jos taikymas tos būklės nepablogina.

32. Antra, prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusiam teismui kyla abejonių dėl to, ar ginčijamais sprendimais laikomasi Buveinių direktyvos 16 straipsnio 1 dalies pirmame sakinyje įtvirtintos sąlygos, kad nėra kitos priimtinos alternatyvos. Šiuo klausimu šis teismas pažymi, kad nėra jokio mokslinio įrodymo, kad medžioklė populiacijos valdymo tikslais gali sumažinti brakonieravimą tiek, kad ji turėtų bendrą teigiamą poveikį vilkų apsaugos būklei. Minėtas teismas priduria, kad taikant pagrindinėje byloje nagrinėjas išimtis taip pat buvo siekiama išvengti žalos šunims ir padidinti bendrą atitinkamų teritorijų gyventojų saugumą. Tačiau nėra tikslų duomenų, kad šios išimties atitinka atvejus, nurodytus Buveinių direktyvos 16 straipsnio 1 dalies b ir c punktuose.

33. Atsižvelgdamas į šiuos argumentus *Korkein hallinto-oikeus* (Aukščiausiasis administracinis teismas) 2017 m. lapkričio 28 d. nutartimi (jį Teisingumo Teismas gavo 2017 m. gruodžio 1 d.) nusprendė sustabdyti bylos nagrinėjimą ir pateikti Teisingumo Teismui šiuos prejudicinius klausimus:

- „1. Ar galima, remiantis Buveinių direktyvos 16 straipsnio 1 dalies e punktu, atsižvelgiant į šios nuostatos formuluotę, atskirų medžiotojų prašymu taikyti išimtis ir leisti apibrėžtoje teritorijoje [medžioti populiacijos valdymo tikslais]?
- a) Ar atsakant į šį klausimą svarbu, kad išimties taikymo sąlygų vertinimas grindžiamas nacionaliniu populiacijos valdymo planu ir įsakyme nustatytu didžiausiu individų skaičiumi, kurį kasmet galima sumedžioti valstybės narės teritorijoje ir kurio neviršijant galima taikyti išimtis?
- b) Ar, atsakant į šį klausimą, galima atsižvelgti į kitus veiksnius, kaip antai tikslą išvengti žalos šunims ir padidinti bendrą saugumo jausmą?
2. Ar galima leisti medžioti populiacijos valdymo tikslais, taikant pirmame klausime nurodytas išimtis, remiantis tuo, kad nėra kito priimtino būdo sumažinti brakonieravimą, kaip tai suprantama pagal [Buveinių direktyvos] 16 straipsnio 1 dalį?
- a) Ar tokiu atveju galima atsižvelgti į praktinius sunkumus kontroliuoti brakonieravimą?

- b) Ar tikslas išvengti žalos šunims ir padidinti bendrą saugumo jausmą taip pat turi reikšmės vertinant, ar esama kito priimtino problemos sprendimo būdo?
3. Kaip vertinti direktyvos 16 straipsnio 1 dalyje nustatytą sąlygą dėl rūšių apsaugos būklės, kai nusprendžiama apibrėžtoje teritorijoje taikyti išimtį?
- a) Ar rūšies populiacijų apsaugos būklę reikia įvertinti tiek apibrėžtos teritorijos lygmeniu, tiek visos valstybės narės teritorijos mastu, ar dar platesniu rūšies paplitimo arealo lygmeniu?
- b) Ar gali Buveinių direktyvos 16 straipsnio 1 dalyje nustatytos sąlygos, su kuriomis siejamas išimčių taikymas, būti tenkinamos tokiu atveju, kai atlikus tinkamą vertinimą paaiškėja, kad rūšies populiacijos apsaugos būklė negali būti laikoma palankia, kaip tai suprantama pagal šią direktyvą?
- c) Jei atsakymas į ankstesnį klausimą yra teigiamas, kokių atveju tai įmanoma?“

34. *Tapiola, Suomen riistakeskus*, Suomijos ir Danijos vyriausybės, taip pat Komisija pateikė Teisingumo Teismui rašytines pastabas. Šios šalys, K. Ruhanen ir Švedijos vyriausybė buvo išklaustyti per 2019 m. sausio 9 d. įvykusį posėdį.

IV. Analizė

A. Pirminės pastabos

35. Pagal ginčijamus sprendimus, remiantis Suomijos teisės nuostata, kuria perkeliamas Buveinių direktyvos 16 straipsnio 1 dalies e punktas, buvo leista sumedžioti iš viso septynis vilkus. Šie sprendimai buvo priimti įgyvendinant valdymo plane numatytus *Suomen riistakeskus* įgaliojimus leisti vykdyti medžioklę populiacijos valdymo tikslais laikantis nacionalinės teisės nuostatose įtvirtintų ribų – 46 individai per 2015–2016 m. medžioklės sezoną.

36. Valdymo plane *Suomen riistakeskus* aiškiai nurodė, jog sėkmingai vykdyti vilkų apsaugos politiką trukdo tai, kad jos nepalaiko žmonės, gyvenantys kaimo vietovėse šalia vilkų gyvenamų teritorijų. Dėl šių gyventojų požiūriu, nepakankamo šios politikos legitimumo labai paplito brakonieriaivimas. Valdymo planas – tai eksperimentas siekiant įvertinti, ar iš anksto nustatyto vilkų skaičiaus medžioklės legalizavimas sumažins brakonieriaivimą ir galiausiai pagerins vilkų populiacijos apsaugos būklę. Kaip matyti iš nutarties dėl prašymo priimti prejudicinį sprendimą, šiomis aplinkybėmis taip pat buvo atsižvelgta į tikslus neleisti vilkams žaloti šunų ir padidinti bendrą kaimo vietovių gyventojų saugumą.

37. Vis dėlto prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas nurodo, kad iš šio eksperimento negalima padaryti galutinės išvados, kad medžioklė populiacijos valdymo tikslais yra tiek veiksminga kovojant su brakonieriaivimu, kad pagerintų vilkų populiacijos apsaugos būklę, ir Suomijos vyriausybė tai patvirtino per posėdį. Be to, minėtas eksperimentas nebuvo pratęstas ir nukrypti nuo draudimo tyčia žudyti vilkus vėliau buvo leidžiama tik dėl motyvų, nurodytų Suomijos teisės nuostatose, kuriomis perkeliama Buveinių direktyvos 16 straipsnio 1 dalies b ir c punktai.

38. Užduodamas prejudicinius klausimus šis teismas iš esmės siekia sužinoti, ar ginčijamais sprendimais, kiek jais nukrypstama nuo pareigos užtikrinti draudimą tyčia žudyti vilkus, kuris numatytas Buveinių direktyvos 12 straipsnio 1 dalies a punkte, siejamame su IV priedo a dalimi, laikomasi šios direktyvos 16 straipsnio 1 dalies e punkte įtvirtintų sąlygų ir ar šie sprendimai atitinka

šias nuostatas⁴.

39. Pagal Buveinių direktyvos 16 straipsnio 1 dalį bet kokia minėtos pareigos išimtis siejama su dviejų bendrų sąlygų laikymusi. Pirmą, išimties patvirtinimas reiškia, kad nėra kitos priimtinos alternatyvos (B skyrius). Antra, išimties taikymas negali trukdyti palaikyti palankią atitinkamų rūšių apsaugos būklę jų natūralaus paplitimo areale (C skyrius).

40. Be to, šios direktyvos nuostatos taikymas turi būti grindžiamas vienu iš jos a–e punktuose išimčių pagrindų. Pagal šioje byloje taikytiną Buveinių direktyvos 16 straipsnio e punktą galima išimties tvarka leisti žudyti šios direktyvos IV priedo a punkte nurodytų rūšių individus⁵, laikantis tam tikrų specialių sąlygų (D skyrius).

41. Tikrinant, ar laikomasi visų šių sąlygų, reikia atlikti faktinio pobūdžio vertinimus, kurie priskirtini tik prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusiai teismo jurisdikcijai. Teisingumo Teismo atsakymai į prejudicinius klausimus gali padėti šiam teismui įvykdyti šią užduotį.

42. Manau, kad prieš pradėdant analizuoti šiuos klausimus naudinga priminti tam tikras bendro pobūdžio gaires, kurios jau pateiktos Teisingumo Teismo jurisprudencijoje ir kuriomis remsiuosi atlikdamas šią analizę.

43. Visų pirma Teisingumo Teismas ne kartą yra nusprendęs, kad Buveinių direktyvos 1 dalis turi būti aiškinama siaurai, nes joje yra numatytos galimybės nukrypti nuo įsipareigojimų, susijusių su griežta rūšių, nurodytų šios direktyvos IV priedo a dalyje, apsauga⁶.

44. Kadangi šioje direktyvos nuostatoje įtvirtinta tvarka yra išimtinė, pareiga įrodyti, kad taikant kiekvieną išimtį laikomasi visų direktyvos nuostatoje nurodytų sąlygų, tenka sprendimą priėmusiai valstybės narės institucijai. Be to, išimtis gali būti patvirtinta tik remiantis tiksliai ir tinkamai motyvuotais sprendimais, paremtais minėtoje direktyvos nuostatoje numatytais pagrindais, sąlygomis ir reikalavimais⁷.

4 Kaip jau konstatavo Teisingumo Teismas, Buveinių direktyvos 12, 13 ir 16 straipsniai kartu sudaro vientisą normų sistemą, kuria siekiama užtikrinti atitinkamų rūšių populiacijų apsaugą. Todėl bet kokia išimtis, kuri būtų nesuderinama su šios direktyvos 16 straipsnio 1 dalimi, taip pat pažeistų 12 arba 13 straipsnį. Žr. 2005 m. spalio 20 d. Sprendimą *Komisija / Jungtinė Karalystė* (C-6/04, EU:C:2005:626, 112 punktas).

5 Nepritariu *Tapiola* požiūriui, kad žodis „imti“, kaip jis suprantamas pagal Buveinių direktyvos 16 straipsnio 1 dalies e punktą, neapima atitinkamų rūšių individų žudymo. Kaip teigia kitos suinteresuotosios šalys, pateikusias pastabas Teisingumo Teisme, šis žodis – tai bendras terminas, apimantis tiek paėmimą, tiek nužudymą. Kaip nurodo Danijos ir Švedijos vyriausybės, šio termino vartojimas gali būti paaiškinamas visų pirma tuo, kad šios direktyvos IV priede, be gyvūnų rūšių, nurodytos ir augalų rūšys, kurių atžvilgiu pasakymas „nužudymas“ būtų netinkamas. Šį aiškinimą patvirtina Komisijos rekomendacijos dėl Bendrijos svarbos gyvūnų rūšių griežtos apsaugos pagal [Buveinių direktyvą] (2007 m. vasaris, http://ec.europa.eu/environment/nature/conservation/species/guidance/pdf/guidance_fr.pdf, p. 59, 33 punktas, toliau – Komisijos rekomendacijos). Net jei šis dokumentas nėra privalomas, jame yra išsamių nuorodų, galinčių padėti aiškinti Buveinių direktyvą. Mano siūlomas aiškinimas taip pat išplaukia iš pagal analogiją taikomos jurisprudencijos, susijusios su 2009 m. lapkričio 30 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos 2009/147/EB dėl laukinių paukščių apsaugos (OL L 20, 2010, p. 7), vadinamos Paukščių direktyva, 9 straipsnio 1 dalies c punktu. Iš esmės Teisingumo Teismas yra nusprendęs, kad ši nuostata, pagal kurią leidžiama nukrypti nuo iš šios direktyvos išplaukiančių apsaugos įpareigojimų, gali pateisinti leidimą medžioti laukinius paukščius (be kita ko, žr. 2003 m. spalio 16 d. Sprendimą *Ligue pour la protection des oiseaux ir kt.* (C-182/02, EU:C:2003:558, 10 punktas) ir 2005 m. gruodžio 15 d. Sprendimą *Komisija / Suomija* (C-344/03, EU:C:2005:770, 31 punktas).

6 Šiuo klausimu žr. 2005 m. spalio 20 d. Sprendimą *Komisija / Jungtinė Karalystė* (C-6/04, EU:C:2005:626, 111 punktas), 2007 m. gegužės 10 d. Sprendimą *Komisija / Austrija* (C-508/04, EU:C:2007:274, 110 punktas) ir 2007 m. birželio 14 d. Sprendimą *Komisija / Suomija* (C-342/05, EU:C:2007:341, 25 punktas).

7 2007 m. birželio 14 d. Sprendimas *Komisija / Suomija* (C-342/05, EU:C:2007:341, 25 punktas). Taip pat, be kitų, pagal analogiją žr. 2006 m. birželio 8 d. Sprendimą *WWF Italia ir kt.* (C-60/05, EU:C:2006:378, 34 punktas) ir 2018 m. birželio 21 d. Sprendimą *Komisija / Malta* (C-557/15, EU:C:2018:477, 47 punktas).

45. Galiausiai, aiškinant šią direktyvos nuostatą taip pat yra svarbi jurisprudencija, susijusi su Paukščių direktyvos 9 straipsniu⁸, pagal kurią valstybės narės nuo išpareigojimų, susijusių su laukinių paukščių rūšių apsauga, gali nukrypti panašiomis sąlygomis, kaip numatytos Buveinių direktyvos 16 straipsnio 1 dalyje⁹. Teisingumo Teismas yra nusprendęs, kad bet kokia pagal Paukščių direktyvos 9 straipsnį patvirtinta išimtis turi būti paremta moksliniais duomenimis, susijusiais su geografija, klimatu, aplinkosauga ir biologija¹⁰. Manau, kad šis principas, kaip ir kitokie vertinimai, išplaukiantys iš su šia nuostata susijusios jurisprudencijos (ją nurodysiu toliau¹¹), yra taikytinas ir kalbant apie Buveinių direktyvos 16 straipsnio 1 dalį.

B. Dėl sąlygos, kad nėra kitos priimtinos alternatyvos, turinio

46. Kaip matyti iš pirmojo klausimo pirmo sakinio ir b punkto ir iš antrojo klausimo, prašymą priimti prejudicinį sprendimą patekęs teismas iš esmės siekia išsiaiškinti, ar kovos su brakonieravimu tikslas, jei reikia, kartu su tikslais neleisti vilkams žaloti šunų ir nuraminti vietos gyventojus gali pateisinti išimties populiacijos valdymo tikslais taikymą pagal Buveinių direktyvos 16 straipsnio 1 dalies e punktą. Visų pirma šis teismas siekia sužinoti, ar atsižvelgiant į praktinius sunkumus, su kuriais susiduriama vykdant brakonieravimo kontrolę, tokios išimties priėmimas atitinka šios direktyvos 16 straipsnio 1 dalies pirmame sakinyje įtvirtintą sąlygą, kad išimties taikymas galimas tik tuo atveju, „jei nėra kitos priimtinos alternatyvos“.

47. Man atrodo, kad ši sąlyga gali būti suvokiama kaip konkreti bendrojo proporcingumo principo, taikomo Sąjungos teisėje, išraiška¹². Iš tiesų taikant šią sąlygą reikalaujama, kad valstybė narė, kuri ketina nustatyti išimtį, aiškiai apibrėžtų siekiamą teisėtą tikslą (1 skirsnis). Tada, kai šis tikslas apibrėžtas, ši valstybė narė turi įrodyti, kad išimtis yra tinkama (2 skirsnis) ir būtina (3 skirsnis) šiam tikslui pasiekti¹³.

1. Dėl tikslų, kurių siekiama išimtimis populiacijos valdymo tikslais, apibrėžimo

48. Kaip nurodyta nutartyje dėl prašymo priimti prejudicinį sprendimą, pagrindinėje byloje nagrinėjamosiomis išimtimis populiacijos valdymo tikslais, kaip ir valdymo planu, pagal kurią jos taikomos, tuo pat metu siekiama sumažinti brakonieravimą, išvengti žalos šunims ir padidinti bendrą asmenų, gyvenančių šalia vilkų gyvenamų teritorijų, saugumo jausmą. Du pastarieji tikslai buvo apibūdinti kaip glaudžiai susiję su pirmuoju, kadangi jų įgyvendinimas, *Suomen riistakeskus* teigimu, padeda padidinti vietos gyventojų „socialinę toleranciją“ vilkams ir atitinkamai sumažinti neteisėtą medžioklę. Taigi, išimčių tikslas sutampa su tikslu išsaugoti vilkų populiaciją ir apsaugoti priešingus žmonių interesus.

49. Kaip matyti iš Buveinių direktyvos 16 straipsnio 1 dalies e punkto pažodinio, sisteminio ir teleologinio aiškinimo, minėti tikslai, mano nuomone, – tai teisėti tikslai, kuriais gali būti remiamasi siekiant pateisinti šia direktyvos nuostata grindžiamą išimtį.

8 Žr. šios išvados 5 išnašą.

9 Šiuo klausimu žr. 2005 m. spalio 20 d. Sprendimą *Komisija / Jungtinė Karalystė* (C-6/04, EU:C:2005:626, 25 punktas). Taip pat žr. Komisijos rekomendacijas, p. 53, 4 punktas.

10 Žr. 2006 m. birželio 8 d. Sprendimą *WWF Italia ir kt.* (C-60/05, EU:C:2006:378, 25 punktas) ir 2018 m. birželio 21 d. Sprendimą *Komisija / Malta* (C-557/15, EU:C:2018:477, 62 punktas).

11 Visų pirma žr. šios išvados 54, 71, 106 ir 110 punktus.

12 Šiuo klausimu žr. generalinės advokatės J. Kokott išvadą byloje *Komisija / Suomija* (C-342/05, EU:C:2006:752, 24 punktas).

13 Šiuo klausimu žr. Komisijos rekomendacijas, p. 60, 36 punktas. Man atrodo, kad „proporcingumo griežtąja prasme“ testas, leidžiantis patikrinti, ar išimties neigiamos pasekmės nėra neproporcingos atsižvelgiant į siekiamus tikslus, jau yra įtrauktas į sąlygą, kuri taip pat numatyta Buveinių direktyvos 16 straipsnio 1 dalies pirmame sakinyje ir pagal kurią išimtis turi netrukdyti palaikyti palankios atitinkamų rūšių populiacijų apsaugos būklės (žr. šios išvados 77 ir paskesnius punktus). Taigi, šioje nuostatoje įtvirtinta tam tikra riba ir jei ši riba yra peržengta, tai neišvengiamai reiškia, kad, siekiant rūšies apsaugos interesų ir priešingų interesų pusiausvyros, pirmenybė turi būti suteikta pirmiesiems.

50. Pirma, pažymiu, kad, skirtingai nei kalbant apie kitus šios direktyvos 16 straipsnio 1 dalyje išvardytus išimčių pagrindus, e punkte nenurodyta, kokių tikslų gali būti siekiama numatant išimtį. Tačiau šiame punkte numatytos papildomos sąlygos, iš esmės susijusios su ribotu sumedžiojamų individų skaičiumi, atrankiniu medžioklės pobūdžiu ir šios išimties taikymu griežtai kontroliuojamomis sąlygomis. Šie ypatingi reikalavimai atsveria plačią diskreciją, kuria naudojasi valstybės narės, nustatydamos taikant išimtį siekiamus tikslus.

51. Šiomis aplinkybėmis tikslai, kuriais gali būti pateisinamas išimties taikymas pagal Buveinių direktyvos 16 straipsnio 1 dalies e punktą, gali apimti tiek tikslą pagerinti rūšies apsaugos būklę, tiek šiam tikslui priešingų interesų apsaugą. Šie interesai apima šios nuostatos a–d punktuose išvardytus interesus, tačiau jais neapsiriboja. Atsižvelgiant į itin griežtas sąlygas, įtvirtintas e punkte, jei išimtis taikoma remiantis šiuo punktu ir ja siekiama tikslų, kurie sutampa su 16 straipsnio 1 dalies a–d punktuose nurodytais tikslais, tai nereiškia, priešingai, nei teigia *Tapiola* ir Komisija, kad apeinami šiuose a–d punktuose numatyti išimties pagrindai.

52. Praktikoje, kaip pažymėjo Suomijos ir Danijos vyriausybės, kadangi Buveinių direktyvos 16 straipsnio 1 dalies e punkte numatytos taisyklės yra griežtesnės nei tos, kurios nustatytos taikant kitus išimčių pagrindus, minėtu e punktu gali būti remiamasi siekiant tikslų, kurie taip pat išvardyti šios direktyvos 16 straipsnio 1 dalies a–d punktuose, kai nėra įrodyta, jog tenkinamos sąlygos, leidžiančios taikyti tuos išimčių pagrindus¹⁴.

53. *Antra*, mano siūlomas aiškinimas atitinka Buveinių direktyvos 16 straipsnio 1 dalies e punkto, siejamo su 2 straipsniu, tikslą. Šis tikslas – suteikti tam tikrą diskreciją, leidžiančią valstybėms narėms atsižvelgti į ekonominius, socialinius ir kultūrinius reikalavimus ir regioninius ir vietinius ypatumus¹⁵, ir tuo pat metu užtikrinti, kad nebūtų pakenkta bendro griežtos Bendrijos svarbos rūšių apsaugos tikslo – palaikyti ar atkurti palankią šių rūšių apsaugos būklę – įgyvendinimui¹⁶.

54. Taigi, kaip nurodė Komisija, tikslai, kuriais grindžiama išimtis, turi būti aiškiai, tiksliai ir pagrįstai apibrėžti sprendime dėl išimties¹⁷. Iš tiesų tik toks apibrėžimas leidžia patikrinti, ar išimtis yra tinkama ir būtina, nes tai priklauso nuo ja siekiamų tikslų¹⁸. Pagal analogiją taikant Paukščių direktyvos 9 straipsnio 1 dalį matyti, kad išimtis, grindžiama Buveinių direktyvos 16 straipsnio 1 dalimi, gali būti „taikoma tik konkrečiais ir atskirais atvejais reaguojant į tikslus reikalavimus ir specifines situacijas“¹⁹.

55. Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas turės patikrinti, ar pagrindinėje byloje nagrinėjamos išimtys taikytos siekiant spręsti specifines problemas, aiškiai ir tiksliai apibrėžtas jas patvirtinančiuose sprendimuose. Atlikdamas šį nagrinėjimą, jis galėtų vadovautis toliau pateiktomis pastabomis.

14 Pavyzdžiui, valstybė narė galėtų remtis Buveinių direktyvos 16 straipsnio 1 dalies e punktu siekdama išvengti tam tikrų nuostolių arba žalos, kurie nėra tokie, kad būtų pripažinti „didele“ žala, kaip tai suprantama pagal šios nuostatos b punktą. Be to, rūšies apsaugos tikslas, nors jo taip pat gali būti siekiama pagal Buveinių direktyvos 16 straipsnio 1 dalies a arba d punktus, galėtų pateisinti e punktu grindžiamos išimties patvirtinimą, jei numatomas teigiamas jos poveikis rūšies apsaugos būklei nėra pakankamai įrodytas, kad būtų leidžiama taikyti minėtus a arba d punktus (prie šio klausimo grįšiu šios išvados 61 ir paskesniuose punktuose).

15 Žr. Buveinių direktyvos 2 straipsnio 3 dalį.

16 Žr. Buveinių direktyvos 2 straipsnio 2 dalį. Taip pat šiuo klausimu žr. 2007 m. birželio 14 d. Sprendimą *Komisija / Suomija* (C-342/05, EU:C:2007:341, 29 punktą).

17 Šiuo klausimu žr. Komisijos rekomendacijas, p. 56, 14 punktą.

18 Šiuo klausimu žr. generalinės advokatės J. Kokott išvadą byloje *Komisija / Suomija* (C-342/05, EU:C:2006:752, 25 punktą) ir generalinės advokatės E. Sharpston išvadą byloje *Komisija / Malta* (C-557/15, EU:C:2017:613, 67 punktą). Be to, aiškiai ir išsamiai nurodyti išimties tikslai leidžia išvengti situacijos, kai problemą, kurią siekia išspręsti, valstybė narė galėtų apibrėžti dirbtinai, t. y. taip, kad atmestų kitus galimus priimtinius sprendimus (žr. generalinės advokatės E. Sharpston išvadą byloje *Komisija / Malta* (C-557/15, EU:C:2017:613, 68 punktą)).

19 Be kita ko, žr. 1987 m. liepos 8 d. Sprendimą *Komisija / Belgija* (247/85, EU:C:1987:339, 7 punktą), 1996 m. kovo 7 d. Sprendimą *Associazione Italiana per il WWF ir kt.* (C-118/94, EU:C:1996:86, 21 punktą) ir 2010 m. lapkričio 11 d. Sprendimą *Komisija / Italija* (C-164/09, nepaskelbtas Rink., EU:C:2010:672, 28 punktą). Taip pat žr. Komisijos rekomendacijas, p. 56, 14 punktą.

56. Pirma, visiškai aišku, kad ginčijamų sprendimų priėmimo metu brakonieravimas buvo didelis iššūkis sėkmingai vilkų populiacijos apsaugos politikai, kaip konstatavo *Suomen riistakeskus* šiuose sprendimuose, – prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas mano, kad šis konstatavimas yra patikimas. Be to, *Suomen riistakeskus* pažymėjo, kad vilkai žalojo šunis. Net jei būtų patvirtinta *Tapiola* nurodyta aplinkybė, kad *Suomen riistakeskus* neįrodė, jog egzistavo statistiniu požiūriu didelė žalos šunims rizika, tai nepaneigia *Suomen riistakeskus* konstatuotos problemos realumo, net jei ši problema buvo nedidelio masto.

57. Antra, kaip teigia Komisija, tikslas padidinti žmonių, gyvenančių teritorijose, dėl kurių taikytos išimtis, bendrą saugumo jausmą greičiausiai buvo suformuluotas pernelyg abstrakčiai, kad būtų galima išnagrinėti šių nuostatų proporcingumą siekiamam tikslui. Konkrečiai kalbant, iš prašymo priimti prejudicinį sprendimą nematyti nei kad *Suomen riistakeskus* pagrindė šių gyventojų baimės realumą ir mastą, nei, galiausiai, grėsmę jų saugumui²⁰.

2. Dėl to, ar išimtimis populiacijos valdymo tikslais buvo galima įgyvendinti siekiamus tikslus

58. Šios bylos kontekste ypač sunku apibrėžti, kokio lygmens įrodymais turi būti pagrįsta tai, kad išimtis yra tinkama įgyvendinti prieš tai nustatytus tikslus.

59. Pirma, tiek, kiek pagrindinėje byloje nagrinėjamos išimtis buvo taikomos siekiant išbandyti, ar ribotas leidimas teisėtai medžioti galėjo padėti sumažinti brakonieravimą ir *in fine* pagerinti vilkų populiacijos apsaugos būklę, jau tuo metu, kai *Suomen riistakeskus* jas taikė, šių išimčių tinkamumas šiems tikslams pasiekti kėlė abejonių.

60. Šiomis aplinkybėmis, priešingai, nei teigia *Tapiola*, mano nuomone, negalima taikant tokias išimtis reikalauti įrodyti, nepaliekant jokių mokslinių abejonių šiuo klausimu, kad dėl jų poveikio sumažės neteisėta medžioklė ir šio poveikio mastas bus toks, kad sumažės bendras gaištamumas dėl žmogaus veiklos nulemtų priežasčių.

61. Kaip jau nurodžiau²¹, Buveinių direktyvos 16 straipsnio 1 dalies e punktas suteikia teisinį pagrindą taikyti išimtis, kuriomis siekiama pagerinti atitinkamos rūšies populiacijų apsaugos būklę, net jei yra tam tikrų abejonių dėl jų veiksmingumo siekiant šio tikslo. Kaip teigė Suomijos vyriausybė, tokios išimtis populiacijos valdymo tikslais, kaip nagrinėjami pagrindinėje byloje, gali būti suprantamos taip, kad jas taikant siekiama kovoti su brakonieravimu ir kad jos leidžia įvertinti, kokį poveikį leidimas medžioti populiacijos valdymo tikslais turės neteisėtos medžioklės mastui. Taip aiškinant aplinkybę, kad šis eksperimentas nebuvo lemiamas, savaime nereiškia, kad tokios išimtis yra netinkamos siekiant taip apibrėžto tikslo.

62. Mano nuomone, pagal šios išvados 44 ir 45 punktuose primintus principus, siekdama nustatyti, ar išimtis populiacijos valdymo tikslais yra tinkamos šiam tikslui pasiekti, kompetentinga nacionalinė institucija, remdamasi tiksliais moksliniais duomenimis, turi tik pagrįsti prielaidą, jog leidimas medžioti populiacijos valdymo tikslais sumažins neteisėtą medžioklę ir tai įvyks tokiu mastu, kad galutinis poveikis vilkų populiacijos apsaugos būklei bus teigiamas²². Ši prielaida turi būti nagrinėjama visų pirma palyginant numatytų išimčių taikymo mastą ir naujausius duomenis apie numanomą neteisėtai sumedžiojamų individų skaičių.

20 Šiuo klausimu Komisija teigia, kad jau beveik šimtą metų joks vilkas nebuvo užpuolęs žmogaus. Remiantis *Tapiola* turimais duomenimis, Fenoskandijos teritorijoje po Antrojo pasaulinio karo nebuvo konstatuota atvejo, kad vilkas būtų užpuolęs žmogų.

21 Žr. šios išvados 52 punktą ir 14 išnašą.

22 Tokie įrodymai gali apimti sociologinio pobūdžio tyrimus, vykdomus atitinkamoje valstybėje narėje, arba mokslinius duomenis dėl kitose šalyse leidžiamos medžioklės populiacijos valdymo tikslais pasekmių vilkų apsaugos būklei.

63. Šios išvados negali paneigti atsargumo principas, kuriuo remiasi *Tapiola*. Buveinių direktyvos kontekste šis principas iš esmės reiškia, kad jei, atsižvelgiant į aktualiausias mokslinius duomenis šioje srityje, kyla pagrįstų abejonių, ar žmonių veikla nedaro žalingo poveikio buveinių ir saugomų rūšių apsaugai, ši veikla negali būti leidžiama²³. Tačiau, kaip išdėstysiu toliau, šis reikalavimas jau yra įtrauktas į sąlygą, kuri taip pat įtvirtinta Buveinių direktyvos 16 straipsnio 1 dalies pirmame sakinyje ir pagal kurią prieš patvirtinant išimtį turi būti įrodyta, jog ši nuostata *netrukdyt* palaikyti ar atkurti atitinkamos rūšies populiacijų palankios apsaugos būklės²⁴. Atsargumo principas neįpareigoja kompetentingų nacionalinių institucijų įrodyti, kad išimtis *pagerins* šių populiacijų apsaugos būklę.

64. Nagrinėjamu atveju nutartyje dėl prašymo priimti prejudicinį sprendimą nėra informacijos apie tai, kad, prieš priimdama ginčijamus sprendimus, *Suomen riistakeskus* rėmėsi moksliniais duomenimis, kad pagrįstų minėtą prielaidą. Todėl prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas turi įvertinti, ar *Suomen riistakeskus* atliko šią užduotį.

65. Šiuo klausimu *Suomen riistakeskus* teigia, jog buvo įrodyta, kad medžioklė populiacijos valdymo tikslais gali sumažinti brakonieravimą, bent jau trumpuoju laikotarpiu. *Tapiola* ir Komisija teigia, jog yra mokslinių darbų, kuriuose pateikta priešinga nuomonė²⁵.

66. Be to, remiantis pastarųjų turima informacija, naudojantis išimtimis populiacijos valdymo tikslais 2015–2016 medžioklės metais Suomijoje buvo sumedžioti 43 ar 44 vilkai iš bendros 275–310 individų populiacijos. Jei prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas patvirtintų šiuos duomenis, jam turėtų kilti bent jau tam tikrų abejonių dėl teiginio, kad nužudžius apie 15 % šios populiacijos – neskaičiuojant gaistamumo, konstatuoto dėl kitų žmogaus veiklos nulemtų priežasčių, – galėjo pagerėti šios populiacijos apsaugos būklė.

67. Šiuo klausimu *Tapiola* priduria, kad vilkų skaičius, dėl kurio taikomos išimtys populiacijos valdymo tikslais, viršijo per metus neteisėtai sumedžiojamų individų skaičių, kuris, kaip manoma, siekia apie 30 individų, remiantis valdymo planu²⁶. Taigi, vykdant medžioklę populiacijos valdymo tikslais galiausiai buvo nužudyta 14 individų daugiau, nei būtų nužudyta dėl brakonieravimo, be to, tai konstatuotina tik remiantis prielaida, jog buvo nutraukta bet kokia neteisėta medžioklė, o tuo galima suabejoti. Šie duomenys, kurių tikslumą turi patikrinti prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas, verčia manyti, kad šios išimtys netinka užsibrėžtam tikslui – kovoti su brakonieravimu, kad būtų apsaugota rūšis – pasiekti.

68. *Antra*, kalbant apie tai, ar išimtys populiacijos valdymo tikslais yra tinkamos siekiant neleisti vilkams žaloti šunų, pažymėtina, kad šis tinkamumas iš esmės priklauso, kaip pabrėžė Komisija, nuo to, ar tos išimtys susijusios su tais individualais, kurie buvo padarę nustatytų sužalojimų. Tačiau, kaip matyti iš nutarties dėl prašymo priimti prejudicinį sprendimo teksto ir kaip per posėdį patvirtino Suomijos vyriausybė, ginčijamuose sprendimuose jų adresatams buvo tik rekomenduota žudyti tuos individus, kurie padaro žalos, tačiau jie nebuvo įpareigoti tai daryti.

23 Šiuo klausimu, be kita ko, žr. 2004 m. rugsėjo 7 d. Sprendimą *Waddenvereniging ir Vogelbeschermingsvereniging* (C-127/02, EU:C:2004:482, 44 punktas), 2016 m. lapkričio 8 d. Sprendimą *Lesoochranárske zoskupenie VLK* (C-243/15, EU:C:2016:838, 66 punktas) ir 2018 m. balandžio 17 d. Sprendimą *Komisija / Lenkija (Belovežo giria)* (C-441/17, EU:C:2018:255, 117 punktas). Šie sprendimai buvo susiję su Buveinių direktyvos 6 straipsnio 3 dalimi, kurioje numatyta, kad planas ar projektas, tiesiogiai nesusijęs arba nebūtinai teritorijos „Natura 2000“ tvarkymui, bet galintis ją reikšmingai paveikti, gali būti leidžiamas, tik jei kompetentinga institucija įsitikina, kad jis neigiamai nepaveiks minėtos teritorijos vientisumo. Man atrodo, jog šiuose sprendimuose Teisingumo Teismo suformuluoti principai gali būti pagal analogiją taikomi aiškinant šios direktyvos 16 straipsnio 1 dalį, kiek pagal ją reikalaujama, kad patvirtinant bet kokią nuostatą, kuria nukrypstama nuo Bendrijos svarbos rūšių griežtos apsaugos įpareigojimų, būtų netrukdoma palaikyti palankios šių rūšių populiacijų apsaugos būklės jų natūralaus paplitimo areale.

24 Žr. šios išvados 89–92 punktus.

25 *Tapiola* visų pirma remiasi šiais straipsniais: Benítez-López, A., Alkemade, R., Schipper, A. M., Ingram, D. J., Verweij, P. A., Eikelboom, J. A. J., ir Huijbregts, M. A. J., „The impact of hunting on tropical mammal and bird populations“, *Science*, 356 (6334), 2017, p. 180–183, ir Epstein, Y., „Killing Wolves to Save Them? Legal Responses to „Tolerance Hunting“ in the European Union and United States“, *Review of European Community & International Environmental Law*, t. 26, Nr. 1, 2017, p. 19–29. Komisija taip pat nurodo pastarąjį straipsnį.

26 Valdymo planas, p. 15.

69. Vis dėlto remiantis 2007 m. birželio 14 d. Sprendimu *Komisija / Suomija*²⁷ negalima paneigti, kad nužudžius vieną iš individų, priklausančių gaujai, kurios kai kurie vilkai padaro žalos, – net jei nenužudomi būtent tie individai, kurie daro žalą, – gali būti išvengta šios žalos arba ji gali būti sumažinta, nes vilkai atbaidomi nuo žmonių. Teisingumo Teismo teigimu, institucija, sprendžianti dėl išimties taikymo, vis dėlto turi pagrįsti šią prielaidą konkrečiais įrodymais. Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas nepatiksino, ar šioje byloje buvo pateikta tokių įrodymų, todėl jis turi tai patikrinti.

3. Dėl galimų alternatyvių sprendimų nagrinėjimo

70. Kaip matyti iš jurisprudencijos²⁸, pagal Buveinių direktyvos 16 straipsnio 1 dalį reikalaujama, kad valstybės narės pateiktų tikslus ir tinkamus motyvus, pagrindžiančius, kad nėra kitokių priimtinių būdų įgyvendinti tikslus, kurių siekiama išimtimi²⁹.

71. Teisingumo Teismas taip pat yra pažymėjęs, kad panaši motyvavimo pareiga, kylanti siekiant remtis Paukščių direktyvos 9 straipsnio 1 dalimi, neįvykdoma, jei nustatant išimtį niekaip neužsimenama, kad nėra kitos priimtinos alternatyvos ir nėra nuorodos į reikšmingas technines, teises ir mokslines ataskaitas³⁰.

72. Šiuo atveju, kaip pabrėžė *Tapiola* ir Komisija, nutartyje dėl prašymo priimti prejudicinį sprendimą nėra jokios informacijos apie tai, kad *Suomen riistakeskus* pateikė motyvus, kodėl dalinis vilkų medžioklės legalizavimas buvo vienintelė priemonė pasiekti tikslų, kuriais pagrįstos išimties populiacijos valdymo tikslais, ir kodėl siekiant šių tikslų reikėjo taikyti tiek daug išimčių.

73. Šiuo klausimu, kaip pažymėjo Komisija, iš šio sprendimo nematyti, kad *Suomen riistakeskus* būtų atlikusi išsamią praktinių sunkumų, susijusių su brakonieravimo kontrole, analizę, kuria remdamasi galėtų padaryti išvadą, jog griežtesnė kontrolės ir baudimo politika, taikoma kartu su kitomis prevencijos priemonėmis, nėra priimtina alternatyva³¹. Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas taip pat nepatiksino, ar *Tapiola* siūlomi alternatyvūs sprendimai, kaip antai galimybė suteikti daugiau kreditų elektrinėms tvoroms įrengti ir vykdyti aktyvesnę vietos gyventojų informavimo politiką³², buvo išnagrinėti ir motyvuotai atmesti.

74. *Suomen riistakeskus* tiesiogiai neginčija to, kad nebuvo atlikta šios išankstinės analizės, tačiau teigia, kad griežtesnių bausmių taikymas negalėjo atgrasyti nuo brakonieravimo, nes šios bausmės suvokiamos kaip neteisingos. Galiausiai, *Suomen riistakeskus* teigimu, kaip taip pat pažymėjo K. Ruhanen ir Suomijos vyriausybė, be medžioklės populiacijos valdymo tikslais, valdymo plane buvo numatytos papildomos priemonės, būtinos brakonieravimo prevencijai ilgesniu laikotarpiu. Šios priemonės apėmė informacinių kampanijų vykdymą, vietos gyventojų konsultavimą ir vilkų padarytos žalos atlyginimą.

27 C-342/05, EU:C:2007:341, 42 punktas.

28 Žr. šios išvados 44 punktą ir 2007 m. birželio 14 d. Sprendimą *Komisija / Suomija* (C-342/05, EU:C:2007:341, 31 punktą).

29 Ši pareiga taip pat išplaukia iš Buveinių direktyvos 16 straipsnio 3 dalies a punkto, pagal kurį reikalaujama, kad ataskaitose dėl išimčių taikymo pagal šio straipsnio 1 dalį, kurias pagal minėto straipsnio 2 dalį valstybės narės turi teikti Komisijai, būtų pateiktos „[išimčių] taikymo priežastys nurodant <...>, jei tikslinga, atmetas alternatyvas bei naudotus mokslinius duomenis“.

30 2018 m. birželio 21 d. Sprendimas *Komisija / Malta* (C-557/15, EU:C:2018:477, 50 ir 51 punktai). Taip pat žr. Komisijos rekomendacijas, p. 61, 40 punktą.

31 Kaip pavyzdį Komisija nurodė LIFE programą, įgyvendinamą Alpių regione (žr. interneto tinklapį <http://www.lifewolfalps.eu/en/anti-poaching/>).

32 Be to, *Tapiola* pabrėžia, kad kitos valstybės narės, t. y. Vokietijos Federacinė Respublika ir Švedijos Karalystė, Buveinių direktyvos 16 straipsnio 1 dalies e punkto pagrindu yra patvirtinusios išimtis, kuriomis siekiama užkirsti kelią brakonieravimui nežudant vilkų. Mano nuomone, aplinkybė, kad kitos valstybės narės atitinkamu atveju galėjo išspręsti tokią pat problemą nesinaudodamos išimtimi, nors ir nėra lemiamas savaime, sudaro svarų įrodymą, kad galima išimties taikymo alternatyva. Šiuo klausimu pagal analogiją žr. generalinio advokato N. Fennelly išvadą byloje *LRBPO ir AVES* (C-10/96, EU:C:1996:430, 39 punktą).

75. Be to, kalbant apie tikslą užtikrinti, kad vilkai nežalos šunų, kaip pabrėžė Komisija, nutartyje dėl prašymo priimti prejudicinį sprendimą nenurodyta, jog *Suomen riistakeskus* paaikšino, kodėl šio tikslo negalėjo įgyvendinti taikant išimtis tik dėl žalą darančių individų, kad prirėikus juos galėtų sumedžioti profesionalūs medžiotojai.

76. Jei prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas patvirtintų, kad *Suomen riistakeskus* taikė pagrindinėje byloje nagrinėjamas išimtis, prieš tai tiksliai ir tinkamai nemotyvacijusi, kodėl jokia kita alternatyva nebūtų leidusi įgyvendinti siekiamų tikslų, šis teismas turėtų konstatuoti, kad šių išimčių taikymas pažeidžia Buveinių direktyvos 16 straipsnio 1 dalį.

C. Dėl išimčių poveikio rūšies apsaugos būklei

1. Dėl to, koku geografiniu lygmeniu turi būti vertinama atitinkamų rūšių populiacijų apsaugos būklė

77. Siekdamas patikrinti, ar laikomasi Buveinių direktyvos 16 straipsnio 1 dalies pirmame sakinyje nurodytos sąlygos, pagal kurią išimties taikymas turi „netrukdyti“ palaikyti atitinkamos rūšies populiacijų palankią apsaugos būklę jų natūralaus paplitimo areale“, kompetentingos nacionalinės institucijos iš pradžių turi išnagrinėti, kokia yra šių populiacijų apsaugos būklė. Tik atlikusios šį nagrinėjimą šios institucijos galės įvertinti, kokią poveikį išimtis gali padaryti minėtų populiacijų apsaugos būklei³³.

78. Trečiojo klausimo a punktas susijęs su tuo, koku geografiniu lygmeniu šiame kontekste turi būti vertinama vilkų populiacijos apsaugos būklė. Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas klausia, ar šis vertinimas turi būti atliktas atsižvelgiant ne tik į tam tikros vietovės teritoriją, kuriai skirta išimtis, bet ir į visą valstybės narės arba net į kelių valstybių teritoriją, kai atitinkamos populiacijos natūralus paplitimo arealas apima kelių šalių teritoriją.

79. Šiuo klausimu pažymėtina, kad Buveinių direktyvoje neapibrėžta nei sąvoka „populiacija“, nei sąvoka „natūralaus paplitimo arealas“, tačiau jų reikšmė šios direktyvos 16 straipsnio 1 dalies kontekste gali būti išsiaiškinta atsižvelgiant į minėtos direktyvos tikslą. Pagal Buveinių direktyvos 2 straipsnio 1 dalį, siejamą su šio straipsnio 2 dalimi, šis tikslas – užtikrinti, kad būtų palaikyta ar atkurta palanki Bendrijos svarbos rūšių apsaugos būklė „europinėje valstybių narių <...> teritorijoje“. Be to, šios direktyvos 1 straipsnio i punkte sąvoka „rūšies apsaugos būklė“ yra apibrėžta darant nuorodą į populiacijas, kurios gyvena toje pačioje teritorijoje.

80. Atsižvelgiant į šiuos argumentus, sąvoka „populiacija“, kaip ji suprantama pagal Buveinių direktyvos 16 straipsnio 1 dalį, negali apimti tik gaujos, gyvenančios vietovėje, dėl kurios taikoma išimtis. 2007 m. birželio 14 d. Sprendime *Komisija / Suomija*³⁴ Teisingumo Teismas laikėsi šio požiūrio ir vilkų apsaugos būklę vertino nacionaliniu lygmeniu³⁵.

33 Šiuo klausimu žr. Komisijos rekomendacijas, p. 62, 43 punktas.

34 C-342/05, EU:C:2007:341, 27 punktas.

35 Dėl Suomijos teritorijos primintina, kad *Canis lupus* rūšis yra griežtai saugoma Bendrijos svarbos rūšis tik už šiaurės elnių valdymo teritorijos ribų (žr. Buveinių direktyvos IV priedo a dalį).

81. Vadovaujantis ta pačia logika, Komisijos rekomendacijose sąvoka „populiacija“ apibrėžta kaip apimanti tos pačios rūšies individų, kurie tuo pat metu gyvena toje pačioje geografinėje teritorijoje ir kurie gali daugintis tarpusavyje, grupę³⁶. Remiantis šiuo dokumentu, sąvoka „natūralaus paplitimo arealas“ savo ruožtu apibrėžia erdvės, kurioje gyvena tam tikra populiacija, ribas³⁷.

82. Turint tai mintyje, kaip rekomenduota minėtame dokumente ir LCIE gairėse ir kaip teigė *Tapiola*, Suomijos ir Danijos vyriausybės ir Komisija, atitinkamų rūšių apsaugos būklė, taip pat poveikis, kurį gali padaryti numatyta išimtis, turi būti vertinami valstybės narės teritorijos lygmeniu arba prireikus – atitinkamo biogeografinio regiono lygmeniu, kai šios valstybės narės sienos teritorija sutampa su keliais biogeografiniais regionais³⁸.

83. Be to, kaip pabrėžė visos suinteresuotosios šalys, pateikusios rašytines pastabas, ir kaip numatyta Komisijos rekomendacijose³⁹, išimties poveikio vertinimas vietos gaujos teritorijos lygmeniu paprastai yra būtinas tam, kad būtų nustatytas šios nuostatos poveikis atitinkamos populiacijos apsaugos būklei platesniu mastu. Iš tiesų, kadangi taikant išimtį siekiama išspręsti specifinę problemą konkrečiu atveju⁴⁰, manoma, kad išimties pasekmės gali būti juntamos visų pirma tam tikros vietovės, kuriai ji skirta, teritorijoje. Tačiau populiacijos apsaugos būklė nacionaliniu ar biogeografiniu lygmeniu priklauso nuo bendro poveikio, kurį daro skirtingos išimtys, skirtos tam tikrų vietovių teritorijoms, taip pat atitinkamu atveju kitos žmogaus veiklos vietos lygmeniu nulemtų gaistamumo priežastys⁴¹.

84. Nepritariu *Suomen riistakeskus* argumentams, nurodytiems prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusiam teisme, kad siekiant įrodyti, jog nagrinėjama sąlyga tenkinama šioje byloje, pakaktų nustatyti, kad išimties taikymas nekelia pavojaus palankios vilkų apsaugos būklės palaikymui šios populiacijos natūralaus paplitimo areale, kuris apibrėžtas kelių valstybių teritorijos lygmeniu. Nors *Suomen riistakeskus* nepatiksino atitinkamos vilkų populiacijos natūralaus paplitimo arealo ribų, iš *Tapiola* pateiktos informacijos matyti, kad šis arealas gali apimti tam tikras Suomijos ir Rusijos teritorijų dalis⁴².

85. Šiuo klausimu primintina, pirma, kad Buveinių direktyva siekiama užtikrinti Bendrijos svarbos rūšių populiacijų apsaugą tik valstybių narių teritorijoje. Antra, trečiosios valstybės nėra saistomos griežtos šių rūšių apsaugos įsipareigojimų, kylančių iš šios direktyvos. Todėl valstybė narė neturi praktinių galimybių nei patikrinti, nei pagrįstai numatyti, kokį skaičių minėtų rūšių individų trečioji valstybė gali

36 Komisijos rekomendacijos, p. 62, 43 punktas. Taip pat žr. ekspertų grupės *Large Carnivore Initiative for Europe* (LCIE) dokumentą „Guidelines for Population Level Management Plans for Large Carnivores“ (2008 m. liepos 1 d., http://ec.europa.eu/environment/nature/conservation/species/carnivores/pdf/guidelines_for_population_level_management.pdf, toliau – LCIE gairės, p. 7 ir 8). Šis dokumentas buvo parengtas Komisijos užsakytu, kad būtų apžvelgta geriausia didžiųjų plėšrūnų populiacijų valdymo praktika. Komisija valstybėms narėms rekomenduoja vadovautis jame pateiktomis gairėmis (žr. Komisijos dokumentą „Note to the Guidelines for Population Level Management Plans for Large Carnivores“, 2008 m. liepos 1 d., http://ec.europa.eu/environment/nature/conservation/species/carnivores/pdf/guidelines_for_population_level_management_ec_note.pdf). Minėtame dokumente, net jei jis neprivalomas, taip pat pateikta svarbių nuorodų dėl Buveinių direktyvos aiškinimo.

37 Komisijos rekomendacijos, p. 11, 19 punktas. Pagal LCIE gaires (p. 9), kalbant apie vilkų populiaciją, šios ribos gali siekti kelis šimtus kvadratinų kilometrų.

38 Žr. Komisijos rekomendacijas, p. 63, 45 ir 46 punktai, taip pat LCIE gaires, p. 22. Remiantis Buveinių direktyvos 1 straipsnio c punkto iii papunkčiu, Sąjungos teritorija apima devynis biogeografinius regionus, t. y. alpinį, atlantinį, Juodosios jūros, borealinį, kontinentinį, Makaronėzijos, Viduržemio jūros, panoninį ir stepinį. Dokumente „Reporting Under Article 17 of the Habitats Directive – Explanatory Notes and Guidelines for the Period 2013–2018“ (2017 m. gegužė, http://cdr.eionet.europa.eu/help/habitats_art17, p. 18) nustatyta, kad tuo atveju, jei valstybės narės teritorija apima kelis biogeografinius regionus, atskaitos dėl Buveinių direktyvos taikymo, kurios pagal šios direktyvos 17 straipsnio 1 dalį turi būti teikiamos kas šešerius metus, turi apimti vertinimą kiekvieno iš šių regionų lygmeniu. Taigi, pareigos išnagrinėti Bendrijos svarbos rūšių populiacijų apsaugos būklę pagal minėtos direktyvos 16 straipsnio 1 dalį apimtis sutampa su valstybių narių pareigų vykdyti priežiūrą ir teikti atskaitas pagal tos pačios direktyvos 17 straipsnio 1 dalį apimtimi.

39 Komisijos rekomendacijos, p. 63, 46 punktas. Komisija rekomenduoja, kad populiacijos apsaugos būklė būtų vertinama vietos lygmeniu ir paskui palyginama su situacija nacionaliniu ar biogeografiniu lygmeniu.

40 Žr. šios išvados 54 punktą.

41 Žr. šios išvados 95 punktą.

42 Taip pat pažymiu, kad, kaip matyti iš LCIE gairių 4 lentelės ir 1 priedėlio (p. 48, 65 ir 66), Suomijos teritorijoje gyvenantys vilkai sudaro dalį Karelijos (Rusija) populiacijos, kuri apima Suomijoje ir Rusijos teritorijos dalyje gyvenančius vilkus. Taip pat žr. Komisijos dokumentą „Key actions for large carnivore populations“, 2015 m. vasario 4 d., http://ec.europa.eu/environment/nature/conservation/species/carnivores/pdf/key_actions_large_carnivores_2015.pdf, p. 46. Nutartyje dėl prašymo priimti prejudicinį sprendimą nepatiksinta, ar *Suomen riistakeskus* įrodė, kad taip apibrėžtos populiacijos apsaugos būklė yra palanki.

leisti sumedžioti arba toleruoti jų sumedžiojimą⁴³. Kadangi išimties taikymo pasekmės populiacijos apsaugos būklei priklauso nuo bendro įvairių žmogaus veiklos nulemtų gaištamumo priežasčių poveikio, šios pasekmės negali būti vertinamos teritorijos, kuri apima ir trečiosios valstybės teritoriją, lygmeniu.

86. Man atrodo, kad Teisingumo Teismo vertinimas 2007 m. birželio 14 d. Sprendime *Komisija / Suomija*⁴⁴ yra paremtas šiuo požiūriu. Kaip pažymėjo *Tapiola*, Teisingumo Teismas tame sprendime pareiškė nuomonę dėl vilkų apsaugos būklės tik Suomijos teritorijoje ir nenagrinėjo šio poveikio populiacijos, gyvenančios kelių valstybių teritorijoje, lygmeniu.

87. Ši išvada neturi įtakos klausimui, ar valstybė narė gali nustatyti, kad atitinkamos populiacijos apsaugos būklė yra palanki, kai šios populiacijos natūralaus paplitimo arealas sutampa su kelių valstybių narių teritorija, ir įrodyti, kad ši būklė yra palanki atitinkamos kelių valstybių narių teritorijos lygmeniu⁴⁵.

88. Darau išvadą, kad tokioje situacijoje, kaip nagrinėjama pagrindinėje byloje, pagal Buveinių direktyvos 16 straipsnio 1 dalį negalima taikyti išimties, neįvertinus atitinkamos rūšies populiacijų apsaugos būklės ir poveikio, kurį šiai apsaugos būklei gali padaryti numatyta išimtis visos valstybės narės teritorijos lygmeniu arba biogeografinio regiono, kuriam skirta ši išimtis, lygmeniu.

2. Dėl sąlygos, kad neturi būti trukdoma palaikyti tinkamą atitinkamų populiacijų apsaugos būklę, turinio

89. Trečiojo klausimo b ir c punktais, kuriuos nagrinėsiu kartu, prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas siekia sužinoti, ar pagal Buveinių direktyvos 16 straipsnio 1 dalį visais atvejais draudžiama taikyti išimtį, jei atitinkamos rūšies populiacijų apsaugos būklė nėra palanki.

90. Šiuo klausimu, remiantis šios direktyvos nuostatos formuluote tiek, kiek joje nurodyta, kad neturi būti trukdoma „palaikyti [populiacijų, nuodėtų nustatant išimtį,] palankią apsaugos būklę“, galėtų būti manoma, kad išimtį galima taikyti, tik jei šių populiacijų apsaugos būklė yra palanki.

91. Vis dėlto Teisingumo Teismas nepritarė šiam aiškinimui 2007 m. birželio 14 d. Sprendime *Komisija / Suomija*⁴⁶. Šiame sprendime jis nutarė, kad minėta sąlyga tenkinama net tuomet, kai aptariamų populiacijų apsaugos būklė nėra palanki, jei tinkamai nustatyta, kad išimtis *nepablogins* šių populiacijų apsaugos būklės, kuri jau yra nepalanki, arba *netrukdy* atkurti palankios jų apsaugos būklės. Taigi, pakanka, kad išimtis būtų bent jau neutrali rūšies apsaugos būklės atžvilgiu, o taip būna, Teisingumo Teismo teigimu, išimtiniais atvejais.

92. Pridursiu, kad Buveinių direktyvos nuostatos turi būti aiškinamos vadovaujantis atsargumo principu, įtvirtintu SESV 191 straipsnio 2 dalyje⁴⁷, kuria remiasi *Tapiola* ir Komisija. Šis principas reiškia, kad jei, atsižvelgiant į aktualiausius turimus mokslinius duomenis, lieka didelių abejonių dėl to, ar išimtis netrukdy palaikyti ar atkurti palankios atitinkamos rūšies populiacijų apsaugos būklės, valstybė narė turėtų susilaikyti nuo tokios nuostatos priėmimo arba įgyvendinimo⁴⁸.

43 Tuo labiau taip yra, kai atitinkama trečioji valstybė, pavyzdžiui, Rusija, nėra Europos laukinės gamtos ir gamtinės aplinkos apsaugos konvencijos, 1979 m. rugsėjo 19 d. pasirašytos Berne ir Bendrijos vardu sudarytos remiantis 1981 m. gruodžio 3 d. Tarybos sprendimu 82/72/EEB (OL L 38, 1982, p. 1; 2004 m. specialusis leidimas lietuvių k., 11 sk., 14 t., p. 280) (toliau – Berno konvencija), dalyvė.

44 C-342/05, EU:C:2007:341, 27 punktas.

45 LCIE gairėse (p. 23, 26 ir 27) siūloma laikytis tokio požiūrio ir pabrėžiama tarpvalstybinio bendradarbiavimo svarba siekiant valdyti didžiųjų plėšrūnų populiacijas. Taip pat šiuo klausimu žr. Komisijos rekomendacijas, p. 63, 46 punktas.

46 C-342/05, EU:C:2007:341, 29 punktas.

47 2004 m. rugsėjo 7 d. Sprendimas *Waddenvereniging ir Vogelbeschermingsvereniging* (C-127/02, EU:C:2004:482, 44 punktas).

48 Žr. šios išvados 63 punktą.

3. *Dėl valdymo plano ir nacionalinės teisės nuostatų, kuriose nustatytas maksimalus leidžiamų sumedžioti individų skaičius, poveikio*

93. Pirmojo klausimo a punktu prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas nori išsiaiškinti, ar, siekiant įvertinti išimties atitiktį Buveinių direktyvos 16 straipsnio 1 dalies e punktui, turi reikšmės tai, kad ji taikoma pagal valdymo planą ir nacionalinės teisės nuostatas, kuriose nustatytas maksimalus skaičius individų, leidžiamų sumedžioti nacionalinėje teritorijoje per medžioklės sezoną šios direktyvos nuostatos pagrindu.

94. Kaip ir *Tapiola*, *Suomen riistakeskus*, Suomijos ir Danijos vyriausybės ir Komisija, manau, kad ši aplinkybė yra svarbus veiksnys atliekant tokį vertinimą. Iš tiesų tai, kad nustatytas maksimalus individų, kurie gali būti sumedžioti šioje teritorijoje, skaičius, gali užtikrinti, kad bendras individualiai taikomų išimčių poveikis per metus netrukdyt palaikyti ar atkurti palankios atitinkamos rūšies populiacijų apsaugos būklės⁴⁹. Be to, Komisijos rekomendacijose patarta tvirtinti valdymo planus, nes tai yra „geriausias būdas parodyti, kad laikomasi griežtų [Buveinių direktyvos] 16 straipsnio reikalavimų“⁵⁰.

95. Aišku, kad valdymo plane ir atitinkamose teisės nuostatose įtvirtinta tvarka iš tikrųjų turi užtikrinti šių reikalavimų laikymąsi. Visų pirma tam, kad tam tikro individų skaičiaus nužudymas pagal iš anksto nustatytą maksimalią kvotą atitiktų minėtus reikalavimus, ši kvota turi būti nustatyta atsižvelgiant į bendrą poveikį, kurį daro išimtys, grindžiamos Buveinių direktyvos 16 straipsnio 1 dalies e punktu, ir kitais pagrindais nustatytos išimtys ir kitos žmogaus veiklos nulemtos gaištamumo priežastys⁵¹. Kaip pažymėjo *Tapiola*, atitinkamos populiacijos apsaugos būklei turi reikšmę tik tai, kiek ir kokių individų žuvo, kad ir kokia būtų to priežastis.

96. Nagrinėjamu atveju *Suomen riistakeskus* ginčijamuose sprendimuose nurodė, kad maksimalus individų skaičius – 46, įtvirtintas Įsakyme Nr. 1488/2015, leido užtikrinti, kad nekiltų pavojaus palankios vilkų populiacijos apsaugos būklės palaikymui ar atkūrimui.

97. *Tapiola* ir Komisija abejoja šiuo vertinimu, visų pirma remdamosi šios išvados 66 punkte pateiktais duomenimis. Pirma, *Tapiola* teigia, kad šis maksimalus skaičius buvo pernelyg didelis, atsižvelgiant į vilkų populiacijos dydį ir jos apsaugos būklę. Antra, priešingai, nei buvo rekomenduota pagal valdymo planą ir jo pagrindu taikytas išimtis, vykdant medžioklę populiacijos valdymo tikslais buvo nužudyta daug veisimosi individų. Apie pusę iš 43 ar 44 vilkų, sumedžiotus naudojantis šiomis išimtimis – konkrečiai, keturi iš septynių vilkų, sumedžiotų R. Mustonen ir K. Ruhanen, – buvo veisimosi individai. Tačiau primenu, kad pagal valdymo planą siekiant išsaugoti vilkų gaujos gyvybingumą buvo reikalaujama žudyti ne veisimosi individus⁵². *Tapiola* ir Komisija pažymi, kad vilkų populiacija drastiškai sumažėjo tada, kai buvo pasinaudota minėtomis išimtimis.

98. *Tapiola* ir Komisijos nurodyta informacija, jei prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas ją patvirtins, – tai svarūs įrodymai, jog maksimali kvota, iš anksto nustatyta pagal Suomijos teisės nuostatas, ir tai, kad nebuvo draudžiama žudyti veisimosi individų, neužtikrino, jog išimtys populiacijos valdymo tikslais, taikytos laikantis šio kvotos, įskaitant pagrindinėje byloje nagrinėjamus atvejus, netrukdyt palaikyti ar atkurti palankios vilkų populiacijos apsaugos būklės.

49 Šiuo klausimus žr. LCIE gaires, p. 31.

50 Komisijos rekomendacijos, p. 59, 33 punktas (taip pat p. 65, 54 punktas). Taip pat žr. LCIE gaires, p. 30 ir 31.

51 Žr. dokumentą „LCIE Policy Support Statement – Lethal Control and Hunting of Large Carnivores“, pridėtą prie LCIE gairių, p. 72.

52 Žr. šios išvados 21 punktą.

D. Dėl specialių sąlygų, įtvirtintų Buveinių direktyvos 16 straipsnio 1 dalies e punkte, turinio

99. Buveinių direktyvos 16 straipsnio 1 dalies e punkte nustatyta, kad siekiant patvirtinti išimtį šio punkto pagrindu turi būti laikomasi specialių sąlygų, susijusių su atrankiniu medžioklės pobūdžiu, su leidžiamų sumedžioti individų skaičiaus apribojimu ir patikslinimu ir su griežta sąlygų, kuriomis vykdoma ši medžioklė, kontrole. Išsamus atsakymas į pirmąjį prejudicinį klausimą reiškia, kad Teisingumo Teismas prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusiam teismui turi suteikti tam tikrus patikslinimus dėl šių reikalavimų turinio tokioje situacijoje, kaip nagrinėjama pagrindinėje byloje.

100. Kaip matyti iš pirmiau išdėstytų argumentų, tam tikri apribojimai dėl leidžiamų sumedžioti individų skaičiaus ir prireikus dėl šių individų požymių yra nustatyti jau pagal bendrą išankstinę sąlygą, su kurios laikymusi pagal šios direktyvos 16 straipsnio 1 dalį yra siejamas bet kokios išimties taikymas ir pagal kurią reikalaujama, kad būtų netrukdoma palaikyti ar atkurti palankios atitinkamų populiacijų apsaugos būklės.

101. Siekiant tinkamai aiškinti specialias sąlygas, įtvirtintas šios nuostatos e punkte, ir taip užtikrinti jų veiksmingumą, mano nuomone, jas reikia aiškinti kaip taip pat ribojančias galimybę nukrypti nuo atitinkamų rūšių populiacijų griežtos apsaugos įsipareigojimų, *net jei numatyta išimtis netrukdyt palaikyti ar atkurti palankios šių populiacijų apsaugos būklės.*

102. Šiuo klausimu Komisijos rekomendacijose nurodyta, kad Buveinių direktyvos 16 straipsnio 1 dalies e punkte numatytos išimties taikymui yra keliami papildomi „reikšmingi“ reikalavimai, palyginti su kituose šios direktyvos nuostatos punktuose nurodytais išimčių pagrindais, nors e punkto taikymas „iš tikrųjų atrodo išimtinis“⁵³.

103. Šiame dokumente Komisija, mano nuomone, teisingai siūlo testą, pagal kurį išimtis negali būti patvirtinta pagal Buveinių direktyvos 16 straipsnio 1 dalies e punktą, jei yra rizika, kad ši išimtis padarys „didelį neigiamą poveikį atitinkamai populiacijai kiekybiniu ar kokybiniu (t. y. neigiamą poveikį populiacijos struktūrai) požiūriu“⁵⁴. Esant tokiai rizikai, išimtis negali būti taikoma, net jei jos poveikis nebus toks, kad ji trukdyt palaikyti ar atkurti palankią apsaugos būklę.

104. Atsižvelgiant į šiuos argumentus, reikia apibrėžti trijų specialių sąlygų, įtvirtintų šios direktyvos nuostatos e punkte, turinį.

105. *Pirma*, sąlyga, susijusi su tuo, kad pagal Buveinių direktyvos 16 straipsnio 1 dalies e punktą leidžiama medžioklė turi būti vykdoma „ribotais kiekiais“, gali būti išaiškinta atsižvelgiant į jurisprudenciją dėl panašios Paukščių direktyvos 9 straipsnio 1 dalies c punkte įtvirtintos sąlygos, susijusios su „nedideliu skaičiumi“ medžiojamų individų.

106. Šiuo klausimu Teisingumo Teismas yra nusprendęs, kad paukščių skaičius, kuris gali būti sumedžiotas šios nuostatos pagrindu, priklauso nuo rūšies populiacijos dydžio, jos apsaugos būklės ir biologinių požymių. Šis skaičius turi būti nustatytas atsižvelgiant į geografinius, klimato, aplinkosaugos ir biologinius duomenis ir įvertinus situaciją, susijusią su atitinkamos rūšies veisimusi ir bendru metiniu gaištamumu dėl natūralių priežasčių⁵⁵.

⁵³ Komisijos rekomendacijos, p. 58, 26 punktas, ir p. 59, 30 punktas.

⁵⁴ Komisijos rekomendacijos, p. 58, 28 punktas.

⁵⁵ Žr. 2006 m. birželio 8 d. Sprendimą *WWF Italia ir kt. (C-60/05, EU:C:2006:378, 25 ir 29 punktai)* ir 2018 m. birželio 21 d. Sprendimą *Komisija / Malta (C-557/15, EU:C:2018:477, 62 punktas)*. Teisingumo Teismas nusprendė, kad siekiant patikrinti, ar laikomasi Paukščių direktyvos 9 straipsnio 1 dalies c punkte numatytos sąlygos dėl leidimo pagauti „nedidelį skaičių“, remiantis turimais moksliniais darbais laikytina, kad sugaunamas kiekis turi būti mažesnis nei 1 % arba lygus 1 %, atsižvelgiant į tai, ar atitinkamą rūšį galima medžioti (be kita ko, žr. 2005 m. gruodžio 15 d. Sprendimą *Komisija / Suomija (C-344/03, EU:C:2005:770, 53 ir 54 punktai)* ir 2018 m. birželio 21 d. Sprendimą *Komisija / Malta (C-557/15, EU:C:2018:477, 63–65 punktai ir nurodyta jurisprudencija)*).

107. *Antra*, remiantis Komisijos rekomendacijomis⁵⁶, reikalavimas, susijęs su atrankiniu atitinkamos rūšies individų medžioklės pobūdžiu, visų pirma reiškia, kad turi būti medžiojama viena rūšis ir nemedžiojamos visos kitos⁵⁷. Mano nuomone, šis reikalavimas, aiškinamas atsižvelgiant į bendras specialių sąlygų, įtvirtintų Buveinių direktyvos 16 straipsnio 1 dalies e punkte, taikymo ribas, kaip antai apibūdintas šios išvados 103 punkte, tam tikromis aplinkybėmis taip pat gali reikšti, kad turi būti medžiojami konkrečiau apibūdinti individai ar individų kategorijos⁵⁸.

108. Šiuo tikslu reikalaujamas atrankos laipsnis taip pat priklauso, kaip iš esmės teigė Danijos ir Švedijos vyriausybės ir Komisija, nuo aptariamų populiacijos dydžio, jos apsaugos būklės ir biologinių požymių⁵⁹. Tam tikrų rūšių ar populiacijų atveju gali reikėti leisti medžioti individus, apibūdintus individualiai, remiantis tam tikrais biologiniais požymiais (atsižvelgiant į genetinius požymius arba į vaidmenį grupėje)⁶⁰ arba tuo, kad jie priklauso tam tikrai grupei, gyvenančiai konkrečioje teritorijoje.

109. *Trečia*, sąlyga, susijusi su tuo, kad Buveinių direktyvos 16 straipsnio 1 dalies e punktu grindžiamos išimtys būtų įgyvendinamos griežtai kontroliuojamomis sąlygomis, visų pirma reiškia, kad šios sąlygos ir tai, kaip yra prižiūrimas jų laikymasis, turi leisti užtikrinti, kad atitinkamų rūšių individų medžioklė būtų atrankinio pobūdžio ir vykdoma ribotais kiekiais.

110. Šiuo klausimu Teisingumo Teismas jau konstatavo, kad administracinės procedūros turi būti parengtos taip, kad tiek sprendimams dėl paėmimo iš buveinių pagal išimtis, grindžiamas Paukščių direktyvos 9 straipsnio 1 dalies c punktu, tiek būdai, kuriuo šie sprendimai yra įgyvendinami, būtų taikoma laiku atliekama veiksminga kontrolė⁶¹.

111. Ši požiūrį patvirtina Komisijos rekomendacijos, kuriose nurodyta, kad išimtys turi būti aiškiai nurodytos leidimuose, patikslinant leidžiamus sumedžioti individus ar individų grupes ir jų skaičių, taip pat leidžiamas medžioklės vietas ir datas⁶². Be to, kiekvienos Buveinių direktyvos 16 straipsnio 1 dalimi grindžiamos išimties atveju, prieš ją patvirtindama kompetentinga nacionalinė institucija turi užtikrinti joje numatytų sąlygų laikymąsi ir stebėti jos poveikį *a posteriori*⁶³.

56 Komisijos rekomendacijos, p. 59, 32 punktas.

57 Šiuo klausimu taip pat žr. peržiūrėtą 2011 m. gruodžio 2 d. Rezoliuciją Nr. 2 (1993) dėl Europos laukinės gamtos ir gamtinės aplinkos apsaugos konvencijos 8 ir 9 straipsnių taikymo ribų (T-PVS (2011), p. 36), p. 38. Ši rezoliucija – tai aiškinamasis dokumentas, susijęs su Berno konvencija. Kadangi Buveinių direktyva daugiausia grindžiama šia konvencija (šiuo klausimu žr. Ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonę dėl Tarybos direktyvos dėl natūralių ir pusiau natūralių buveinių bei laukinės faunos ir floros apsaugos pasiūlymo ir jos papildomų priedų (OL C 31, 1991, p. 1, 1.2 punktas) ir Komisijos rekomendacijas, p. 7 ir 8, 7 ir 8 punktai), minėta rezoliucija, ypač jos priedas, gali padėti Teisingumo Teismui aiškinti šią direktyvą).

58 Šiuo klausimu pažymiu, kad remiantis Medžioklės gairėmis pagal Paukščių direktyvą (2008, http://ec.europa.eu/environment/nature/conservation/wildbirds/hunting/docs/hunting_guide_fr.pdf, p. 67), šios direktyvos 9 straipsnio 1 dalies c punkte numatyta sąlyga dėl medžioklės atrankiniu būdu reiškia tam tikrą rūšį arba net porūšį, lytį arba amžiaus ribas, nurodytas nustatant išimtį.

59 Tai netrukdo ir būtinybei vadovautis Danijos vyriausybės ir Komisijos pažymėtu principu – kad būtų medžiojami būtent kenkiantys individai, jei išimtimi siekiama išvengti tam tikros žalos. Šis reikalavimas kyla ir iš sąlygos, susijusios su kitos priimtinos alternatyvos nebuvimu (konkrečiai kalbant, kai taikomas tinkamumo testas, kaip nurodyta šios išvados 68 ir 69 punktuose).

60 Komisijos teigimu, veisimosi vilkai iš esmės svarbūs gaujos stabilumui, todėl būtina juos išsaugoti. Taip pat žr. generalinės advokatės J. Kokott išvadą byloje *Komisija / Suomija* (C-342/05, EU:C:2006:752, 49 punktas).

61 Šiuo klausimu žr. 2006 m. birželio 8 d. Sprendimą *WWF Italia ir kt.* (C-60/05, EU:C:2006:378, 47 punktas).

62 Komisijos rekomendacijos, p. 59, 31 punktas.

63 Ši pareiga taip pat išplaukia iš Buveinių direktyvos 16 straipsnio 3 dalies d ir e punktų, pagal kuriuos reikalaujama, kad valstybių narių ataskaitose, kurios nurodytos šio straipsnio 2 dalyje, būtų paminėta „institucija, kuriai suteikti įgaliojimai skelbti ir tikrinti, kad egzistuoja reikalaujamos sąlygos“ ir „naudojamos priežiūros priemonės ir gauti rezultatai“. Be to, žr. Komisijos rekomendacijas, p. 67, 59 punktas.

112. Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas turi nustatyti, ar remdamasi moksliniais duomenimis *Suomen riistakeskus* įrodė, jog teritorinės ir kokybinės ribos, nustatytos taikant išimties populiacijos valdymo tikslais, ir šių ribų laikymosi kontrolė pakankamai užtikrina, kad šios išimties neturės didelio neigiamo poveikio vilkų populiacijos apsaugos būklei. Man atrodo, mažai tikėtina, jog taip buvo, atsižvelgiant, pirma, į didelį leidžiamų sumedžioti individų skaičių, palyginti su bendra vilkų populiacija, remiantis *Tapiola* ir Komisijos pateiktais skaičiais (jei jie bus patvirtinti)⁶⁴, ir, antra, į tai, kad nebuvo draudžiama medžioti veisimosi individų.

V. Išvada

113. Atsižvelgdamas į visus išdėstytus argumentus šiulau Teisingumo Teismui į *Korkein hallinto-oikeus* (Vyriausiasis administracinis teismas, Suomija) prejudicinius klausimus atsakyti taip:

- 1992 m. gegužės 21 d. Tarybos direktyvos 92/43/EEB dėl natūralių buveinių ir laukinės faunos bei floros apsaugos, iš dalies pakeistos 2013 m. gegužės 13 d. Tarybos direktyva 2013/17/ES, 16 straipsnio 1 dalies e punktas turi būti aiškinamas taip, jog pagal jį nedraudžiama, kad valstybė narė nukryptų nuo savo pareigos užtikrinti šios direktyvos 12 straipsnio a punkte numatytą draudimą tyčia žudyti rūšių, kurios nurodytos šios direktyvos IV priedo a dalyje ir tarp kurių yra *Canis lupus* rūšis, individus ir leistų medžioti vilkus siekdama kovoti su brakonieriaivimu, išvengti žalos šunims ir (arba) padidinti bendrą gyventojų saugumą, jei ši valstybė narė įrodo, kad tenkinamos visos minėtos direktyvos 16 straipsnio 1 dalies e punkte įtvirtintos sąlygos.
- Direktyvos 92/43, iš dalies pakeistos Direktyva 2013/17, 16 straipsnio 1 dalis, kiek joje numatyta, kad šia dalimi grindžiama išimtis gali būti patvirtinta tik tuomet, kai nėra kitos priimtinos alternatyvos, turi būti aiškinama taip, kad šiuo tikslu valstybė narė sprendime išimties turi aiškiai ir tiksliai apibrėžti tikslus, kurių ja siekiama, nustatyti, kad ji yra tinkama šiems tikslams pasiekti, ir įrodyti, kad jokia kita alternatyva neleidžia jų pasiekti.
- Direktyvos 92/43, iš dalies pakeistos Direktyva 2013/17, 16 straipsnio 1 dalis, kiek joje numatyta, kad šia nuostata grindžiama išimtis gali būti patvirtinta tik tuo atveju, jei ji netrukdo palaikyti palankios atitinkamų rūšių populiacijų apsaugos būklės jų natūralaus paplitimo areale, turi būti aiškinama taip:
 - pagal ją draudžiama, kad valstybė narė taikytų tokią išimtį, jei atitinkamos rūšies populiacijos apsaugos būklė buvo įvertinta tik tam tikros vietovės, dėl kurios ji taikoma, teritorijos lygmeniu ir nebuvo įvertinta šios valstybės narės teritorijos arba minėtos valstybės narės biogeografinio regiono, su kuriuo išimtis susijusi, lygmeniu;
 - pagal ją nedraudžiama, kad valstybė narė taikytų tokią išimtį tuomet, kai atitinkamos rūšies populiacijos apsaugos būklė nėra palanki, jei išimtis šios būklės nepablogina dar labiau ir netrukdo atkurti palankios šios populiacijos apsaugos būklės;
 - aplinkybė, kad Direktyvos 92/43, iš dalies pakeistos Direktyva 2013/17, 16 straipsnio 1 dalies e punktu grindžiama išimtis taikoma remiantis valdymo planu ir nacionalinės teisės nuostatomis, kuriose nustatyta maksimali metinė individų, šiuo pagrindu leidžiamų sumedžioti nacionalinėje teritorijoje, kvota, užtikrina šios sąlygos laikymąsi tik tuo atveju, jei ši kvota yra tokio dydžio, kad išimčių taikymas, kuriuo pasiekiamos minėtos kvotos ribos, netrukdo palaikyti ar atkurti palankios šių populiacijų apsaugos būklės, taip pat atsižvelgiant į išimtis, kurios gali būti numatytos šios direktyvos 16 straipsnio 1 dalies a–d punktų pagrindu, ir į kitas žmogaus veiklos nulemtas gaištamumo priežastis.

⁶⁴ Žr. šios išvados 66 punktą.

4. Direktyvos 92/43, iš dalies pakeistos Direktyva 2013/17, 16 straipsnio 1 dalies e punktas, kiek jame numatyta, kad šiuo punktu grindžiama išimtis gali būti patvirtinta siekiant griežtai kontroliuojamomis sąlygomis leisti atrankos būdu ir ribotais kiekiais sumedžioti ribotą ir konkrečiai apibrėžtą tam tikrų į IV priedą įrašytų rūšių individų skaičių, kurį nustato kompetentingos nacionalinės institucijos, turi būti aiškinama taip, kad prieš patvirtindamos tokią išimtį šios institucijos turi nustatyti, ar dėl šios nuostatos nekyla rizikos, kad bus padarytas didelis neigiamas poveikis atitinkamos populiacijos apsaugos būklei. Tokios rizikos nebuvimas turi būti užtikrinamas apribojant individų, nurodytų nustatant išimtį, skaičių ir šios išimties taikymo atrankiniu pobūdžiu bei įgyvendinimo tvarka, kuri priklauso nuo šios populiacijos dydžio, jos apsaugos būklės ir biologinių požymių. Šios sąlygos turi būti tiksliai apibrėžtos sprendime dėl išimties. Jų laikymasis turi būti griežtai kontroliuojamas.